

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția și Administrația:
Oradea,
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni.

Abonament:

Exemplarul 5 Lei.
Pe un an 200 Lei.

PARTEA NEOFICIALĂ

Serbări centanare.

În regiunea de Vest a României-Mari, în orașul cu vechi manifestații de cultură și naționalism, în *Beiuș*, la 30, 31 Maiu și 1 Iunie a. c., se vor aranja mari serbări, cu ocazia jubileului de o sută de ani al liceului român unit de acolo „*Samuil Vulcan*”.

Negreșit, cu acest prilej vom asista la un eveniment important în istoria culturală a neamului românesc, căci cu anul 1928 se împlinește un veac, de când în această regiune s'a întemeiat cea mai puternică fortăreașă a culturii românești.

Jumătatea a doua a veacului al XVIII-lea și jumătatea întâia a celui de al XIX-lea constituiesc perioada, în care s'au operat fazele culturale ale sufletului românesc de dincoace de Capați. Atunci se creiază institutele cele mai importante menite a așeza în mintea și inima românească dragostea pentru tot ce e bun și frumos. La 1754 se întemeiază liceul din Blaj. De aici pleacă prima rază caldă a luminii, care face să se zămislească idealuri și speranțe de fapte mari. De aci plăcă și *Samuil Vulcan*, călăuzit de îndemnul sfânt de a servi neamului din care făcea parte.

Prin strălucitul său talent *Vulcan* ajunsese episcop în Oradea și ca atare a deșteptat din amorțeală toată regiunea aceasta a românismului. Contra tendințelor clasei stăpânitoare de a ne otrăvi germeii vieții naționale și a ne absorbi în viața culturală străină, *Vulcan* la anul 1828 întemeiază „gimnaziul” gr. cat. din *Beiuș*.

Școala, după cum o dicta această și legea firii, în primul rând eră națională. O cultură națională poate porni numai dela o mai deplină și exactă cunoștință a limbei românești. Conform acestor principii și din textul literilor fundamentale, prin cari *Vulcan* a pus bază acestei școli jubilate, apare următoarea dispozițiune: „și de oră-ce Institutul acesta s'a întemeiat cu preferință pentru națiunea Valachică, să se pună pond special pe ortografia reducendă în literile latine avitice, pe *Gramatica și Literatura Valachică* și pe *Istoria naturală și Caligrafie*”.

De aci pleacă așadar a doua rază caldă aducătoare de viață culturii românești. În această școală se plămădesc îndemnuri nobile, aspirații generoase, aici se alătește în sufletul fiecărui elev dragostea

de neam și biserică. De aici au plecat mil de elevi cari pe căi diferite, dar convergent, au lucrat necontenit pentru Unitatea națională.

Și dacă aceste școli bătrâne azi pot înălța haină de sărbătoare, meritul este al Episcopilor generoși din Oradea, în frunte cu regeneratorul de ple memorie *Michail Pavel* și actualul Episcop *I. P. S. Dr. Valeriu Traian Erențiu*. A susține aceste școli cu orice jertfe, a nu descuraja în fața multor uneltiri și piedeci, a nu deveni necredincioși idealului impus de fondatori și a avea credință în viitor, au fost totdeauna caracteristica Episcopilor dela Oradea.

Mulți dărușii s'au sculat în contra acestor școli zăminte, dar au fost respinși cu tărie de sufletul mare al Arhierilor orădani. Căci cine luptă cu sufletul curat, nu poate fi biruit. Ulmiși au privit ei în jurul acestor fortărețe de granit și văzând în ele atâta vitalitate, au prins și mai multă putere de a le apăra.

Ne întrebăm: De ce aceste serbări? Ce rost au azi, când trăim realitatea unei Dreptăți mult dorite?

Între multele discipline există una, care se ocupă de popoare. Aceasta ne învață, că toate faptele vieții trebuiesc însoțite de ceremonii pioase și înălțătoare. Toate popoarele sunt demne de viață, dacă știu să și prețuiască capitalul lor de fapte mărețe și nobile. Faptele mari sunt lucruri pe cari nu-i tertat să le uite niciodată un popor, căci ele fac parte din sufletul lui, din personalitatea lui.

Drept aceea și serbările dela *Beiuș* vor fi manifestarea simțului de recunoștință, admirație și urmare față de cei ce au știut să dureze aceste școli pentru neam și cultură.

O sută de ani se împlinesc de când liceul de *Beiuș* cu o rezistență fără păreche susține cultura românească în părțile cele mai expuse dela periferie. Și când acest liceu în zile așa de norocoase își serbează splendidul jubileu, datori sunt toți Români de bine, îndeosebi toți foștii elevi, să ia parte la serbările acestui centenar, aducând prinosul devotamentului lor pe altarul acestor ziduri de cultură românească și creștinească.

Păr. *Traian Târnăș*, profesor.

Centenarul liceului din Beiuș

In curând se va serba cu mare solemnitate centenarul marilor școli dela Beiuș, de unde au sorbit lumină și cultură generații de intelectuali români, din Maramureș până'n Banat. Foștii elevi își vor da tributul de recunoștință prin crearea unui mare fond de recunoștință, ce-l vor pune la dispoziția Patronului pentru nevoile de totdeauna ale liceului. In cele ce urmează dăm apelul Direcțiunii liceului și programul serbărilor.

Liceul „Samuil Vulcan“ din Beiuș, în cursul unei acesteia își prăznuiește jubileul de una sută de ani de activitate. Ridicat prin episcopul Samuil Vulcan în vremuri când la marginea de vest a graiului românesc n'a existat școală românească. Intreținut și dezvoltat conform progresului învățământului de către episcopii Orășii ca Patroni timp de un secol a stat în slujba neamului și a bisericii.

Cade-se deci, ca acel centenar se fie o serbare a întregului neam românesc, căci numai în forma aceasta ne vom putea arăta recunoștința de care vrednic este acel așezământ.

Intrucât direcțiunii liceului nu îi stă în putință de a ști adresa tuturor foștilor elevi, prin aceasta se avizează și se invită se participe la serbările ce se vor ține în zilele de 30—31 Maiu și 1 Iunie, cu următorul

Program:

- 29 Maiu, ora 20: Primirea oaspeților la gară și încartiruirea.
ora 22¹/₂: Adunarea în fața liceului și retragere cu torțe.
- 30 Maiu, ora 8: Sf. Liturgie — Te Deum festiv.
ora 9¹/₂: Eșirea la mormintele martirilor, foștilor profesori și elevi. Parastas.
ora 11: Matineul elevilor în sala festivă.
ora 15: Exerciții libere, jocuri de gimnastică.
ora 21: Retragerea cu torțe.
- 31 Maiu, ora 8: Sf. Liturghie.
ora 10: Prezentarea corpului profesoral înalților dignitari și delegați și invitarea lor la ședința festivă.
ora 10¹/₂: Ședința comemorativă.
ora 13: Defilarea foștilor și actualilor elevi — conduct etnografic.
ora 14: Banchet.
După masă vizitarea colecțiilor, muzeelor și a expozițiilor de pictură și sculptură.
ora 21: Concert artistic, dat de artiștii Operei Române.
După concert bal.
- 1 Iunie, ora 7: Sf. Liturghie. — Parastas pentru fondatori.
ora 8: Excursie.

Lecticalul.

Lecticalul a ajuns la noi o adevărată problemă. Să se plătească, ori să nu se plătească: iată întrebarea ce frământă satele noastre de zece ani încontinuu, fără să primească dela cineva vre-o normă sigură de procedare.

Trebue ca să avem vedere clară în aceasta chestiune. Să fim în vedere principii clare, neîndoelnice, și după ce le-am fixat, să le aplicăm ferm și cu hotărâre.

E lucru cert, că Biserica are dreptul, atât [din drept D-zeesc, cât și după legile omenești, să ceară credincioșilor săi să contribuie și ei la susținerea instituțiilor bisericesti, cum sunt preoții, școala, biserica etc. Aceasta a fost în toate vremile, dela începutul creștinismului și până azi, că creștinii au contribuit la susținerea clerului și a bisericii, fiindcă clerul le slujește și celce slujește la altar, din ale altarului trebuie să și trăiască.

În diferite timpuri au fost diferite sisteme de salarizare a clerului; dar credincioșii totdeauna au contribuit la susținerea lui onestă și această salarizare n'a fost niciodată în exclusivă sarcină a statului. Statele din toate vremile au recunoscut neprețuitele servicii ce i-le aduce clerul și biserica, prin menținerea moralității în popor, prin luminarea și deșteptarea lui, pe calea binei și a supunerii, — și de aceea a contribuit și el totdeauna în largă măsură la onestă și trebuincioasa lui susținere. Dar, cum am spus, susținerea clerului n'a căzut niciodată în exclusivă sarcină a Statului. Și nici nu putea să fie; căci preoții nu sunt funcționarii lui, ci sunt o tagmă cu menire specială, spirituală, morală, supranaturală. A supune clerul întru toate salarizării de stat, ar însemna a-i jertfi libertatea și independența dată lui de Domnul Hristos și de canoane; ar însemna a-l reduce la instituția clerului păgân de pe vremea Grecilor și a Romanilor, carea a fost o simplă tagmă de slujbași ai Statului, plătiți și susținuți de el. Cu clerul creștin nu se poate face aceasta. — De altă parte însă biserica în abstract, hierarhia, nu are puțința a salariza clerul din mijloace proprii fără concursul popoului, a mulțimii credincioșilor, fără de cari nici nu se poate închipui biserică. Deci poporul credincios, pentru care există preoții, nu se poate sustrage dela îndatorirea de-a providea clerul cu cele trebuincioase. A face aceasta ar însemna a se lepăda de credință, de biserică. Poporul bun, credincios, niciodată n'a făcut aceasta, ci numai niște răvrățiți, pismoși și cerfăreți.

De altă parte însă trebue să recunoaștem, că sistemul contribuirii credincioșilor la susținerea clerului așa cum s'a stabilit acela cu prilejul conscrierii veniturilor preoțești în 1896, este nedrept și duce la nedreptăți și absurdități. Acel sistem făcea deosebire numai între două clase de credincioși: cu intra-

vilan și cu extravilan. Cei dintâi plăteau o vică, cei de-al doilea plăteau două, egal, ori avea 1 jug. ori 100 și mai mult. Acesta, e, evident, un sistem greșit care duce la mari nedreptăți și absurdități. O pildă: La 1896 un părinte cu 60 jug. pământ plătea două vici (mierțe) cereale; după ce și-a însurat trei feciori, dându-le și lor din avere, plătea tot 2 și cei trei feciori ai lui fiecare câte două, așa că preotul, care inițial primea dela una familie, acum, după împărțirea aceleiași averi, primea dela 4 familii.

Măsura contribuției trebuie să fie în proporție cu averea de oricând a credinciosului, astfel nu se poate întâmpla nici o nedreptate, pentru că contribuția variază totdeauna după situația averii. Este deci a se forma o schemă pe jugăre, care cu cât are să contribuie; astfel stabilită măsura, nu va mai fi nimeni, care se va putea plânge pe dreptul împotriva lecticalului. Aceasta schemă trebuie să se găsească și să se statorească ori pentru întreaga dieceză unitar, ori pe districte, ori poate pe bază de învoială locală, obligatoare însă pentru toate timpurile.

Lecticalul nu se poate șterge și nu e consult să se șteargă nici din următoarele motive:

1. Legiuirile Statelor moderne, astfel și legiuirea Statului nostru, tind într'acolo, de a pune susținerea clerului și a întregului personal bisericesc în sarcina cultelor. În general, ca cultele să se susțină din izvoare proprii, iar Statul întregeste venitele locale la un cvant maxim onorabil. Aceasta tendință apare expres atât din legea pentru organizarea bisericii ortodoxe, cât și din aceea a Cultelor și din Concordat. (Vezi Legea bis. ort. artic. 19 urm. Legea cultelor artic. 29 urm. Concordat art. 29. Ștergerea lecticalului nu o ar vedea cu ochi buni nici Statul, carele are interesul ca contribuția sa la susținerea cultelor să fie cât de puțină, căci aceasta-i ușurează bugetul. Ștergerea lecticalului nu ar fi nici în interesul *Patrimoniului sacru*, care se va constitui pentru trebuințele bisericii catolice întregi din România, căci ar gravă mai mult bugetul aceluși patrimoniu, trebuind a se acoperi din el lipsurile parohiilor. Observația: să ștergem lecticalul, pentru că să aibă statul mai mult de întregit în bani — e inoperantă; pentru că Statul, care, precum știm, și susținerea învățământului o pune, cât poate, în sarcina comunelor, nu ar aderă la o gravare a lui cu o nouă servitute; al doilea, ar pretinde ca aceasta completare de salariu să se facă în rândul întâi din patrimoniul sacru, și numai ce nu va ajunge de aci va completa el.

2. Ștergerea lecticalului ar aduce cu sine și marile inconveniente, că într'un caz, când, Statul în urma evoluției lui anticlericale, va denega orice ajutor pentru preoți, biserica va rămânea într'o situație critică, în lipsă de izvoare de venituri locale pentru preot. Se poate obiecta: Dar într'asemenea caz s'ar introduce lecticalul, etc. Răspund: Va fi mai greu a introduce un lucru, de care poporul s'a desobișnuit de mult, decât

a generaliza atunci unul, cu care poporul era obișnuit. — Ceeace trebuie să se facă necondiționat e, că sarcina lecticalului trebuie ușurată încât poporul, să nu simtă greutatea lui, și de va fi pusă pe baze juste, nu o va simți.

3. Nu se poate șterge lecticalul nici pentru aceea, căci ștergerea lui unilaterală din partea Diecezii noastre, ar forma un grav prejudiciu dăunoz intereselor celorlalte dieceze, ortodoxe și unite, căci poporul, auzind de ștergerea lui într'o dieceză, nu va voi să-l mai plătească nici în altă dieceză. Și aici mai periclitat ar fi deocamdată dieceza unită a Gherlei și cea ortodoxă a Clujului și a Orăzii. Asupra ștergerii ori neștergerii lecticalului poate decide numai Conciliul provincial, fiind o chestiune interdiecezană. Autoritatea diecezană poate să-l reguleze, înlăturând nedreptățile, punându-l pe baze noi.

4. Am mai putea adauge un ultim motiv, de ordin spiritual. Nu e bine ca poporul să rupă ori ce legătură de obligație față de preotul său; aceasta ar contribui la răcirea alipirii sale către preot și biserică; aceasta ar omori, sau ar lăncezi, spiritul de jertfă pentru biserică și cele sfinte, tradițional la noi la Români; ar întuneca conștiința aceea a poporului, care-l face să știe, că el are obligații ori datorii față de biserică și de preot, care sunt ai lui. Prin urmare nu ștergerea lecticalului, ci îndulcirea și ușurarea lui. Aceasta se poate face prin punerea în funcțiune a unor anumite mijloace morale și spirituale, cari să facă pe popor să nu simtă greutatea lui, să-l facă să de-a bucuros, cum zice scriptura: „Pe cel ce dă bucuros, iubește D-zeu”.

1. Mai întâi trebuie să se revizuiască întreg sistemul de impunere cu lectical, punându-se pe baza justă a averii imobile de totdeauna. Să se stabilească o schemă fixă, de care am vorbit mai sus.

2. Să se facă atenții preoții, cu ultima seriozitate, să-și facă datoria deplin, fiind mai întâi preoți și nu samsari și mercenari. De ce nu deneagă poporul lecticalul preoților zeloși și conștiincioși? Avem cazuri, unde poporul a promis majorarea lecticalului și a zilelor de lucru preoților, cari știu să-și facă datoria ca preoți. Să fim sinceri, unii preoți prea își pretind drepturile, fără a-și face mai întâi datoria cum se cuvine. Cel ce nu-și face datoria cum se cade, nu merită plată, și atunci de ce să ne mirăm, că poporul deneagă unora ca acestora plata? Preoții, cari s'au stricat în privința aceasta cu poporul, trebuie să priceapă situația și să nu forțeze Preav. Ordinariat a ținea unele comune în continuă agitare din cauza lor, ci să-și tragă consecințele trecând la alte parohii.

Tot așa, dacă pacea și bunaînțelegere între popor și preoți o tulbură politica, Preav. Ordinariat să interzică cu severitate preoților a face politică militantă, care știm ce rost are la noi; căci mai întâi e împărăția lui Dumnezeu și mântuirea sufletelor, decât îmbogățirea materială a cuiva.

• Nu vreau să închei, fără să amintesc și motivele celor ce sunt pentru ștergerea lecticalului. — Că e ultima rămășiță a iobăgiei apuse de mult; aceasta nu vreau s'o discut; eu nu privesc lecticalul în legătura ce-o li având cu contribuția ce-o plăteau iobagii d-lor de pământ, ca o contribuție bisericească a poporului la susținerea cultului, carea a existat și înainte de iobăgie, de când există preoți și religie.

Că sesiunile parohiale sunt întregite, deci e asigurată „honestas sustentatio” prescrisă de canoane.

Da, sesiunile parohiale sunt întregite, deși nu în tot locul, dar acolo unde e lectical, de sigur sunt întregite. E motiv suficient aceasta pentru a cassa lecticalul? Cred că nu, fiindcă nimeni nu poate face din preot gospodar, care din sesiunea sa să-și scoată pâinea de toate zilele și cele trebuincioase pentru susținerea și formarea demnă a familiei sale; aceasta ar însemna ca el să-și schimbe meseria de preot în aceea de gospodar.

Ori, chiar presupunând că preotul face gospodărie, lecticalul devine netrebuincios? Exemple concrete ne spun, că împreună cu veniturile pământului abia ajunge pentru provederea celor trebuincioase pentru familie.

Dar cei ce nu au lectical? — se va riposta.

Cei ce nu au lectical să nu învidieze pe cei ce au, pentru că aceasta nu e dragoste frățească a dori ca și altul să fie lipsit, ca tine, ci să se poarte așa, ca pentru munca lor rodnică, superioritatea bis. să-i aile vrednici a fi promovați acolo unde este lectical.

Că ortodoxii folosesc lecticalul ca mijloc de propagandă și proselitism, aceasta e adevărat și dureros; dar să nu desperăm; să întărim credința cea dreaptă, catolică, în popor și atunci unelșirile răuvoitorilor noștri nu vor isbuti. Planurile, celor ce vreau peirea noastră, le va zădărnici D-zeu, care în repeșite rânduri a arătat că e cu noi. De vor ataca ei liniștea satelor noastre, nici noi nu vom sta cu mâinile în șin; ce li-e permis lor, ni-e permis și nouă; atacurilor vom răspunde și noi cu atac și ofensivă în contra satelor lor, cari, să nu-și închipuțască nimeni, că stau tocmai așa de bine; cum pot secera sectarii aderenți în ele, cu atât mai vartos vom putea noi, cari avem și adevărul istoric și dogmatic pe partea noastră. Va fi chiar vremea să ieșim din nepăsarea, cu care am privit până acum tulburarea satelor noastre de emisași dubioși, cari au exploatat orice nemulțumire a credincioșilor noștri, asmuțându-i la neunire. E chiar destul; acum e rândul nostru, nici un suflet să nu mai piară, ci să facem să strălucească în fața tuturor adevărul ce e în posesiunea noastră.

Aceste am avut a le spune pe scurt despre problema lecticalului, ce tulbură liniștea unor sate de-ale noastre. În rezumat, să venim la concret. Prea-venertul Guvern de cezan să binevoiască a lansa o pastorală liniștitoare pentru credincioși, în care să instruiască părințește despre datoria ce o au de-a

contribui la susținerea preotului, cum a făcut moșii și strămoșii lor. Să-i îndemne să fie cinstitori de preoți, abaterile lor grave să le aducă la cunoștința Ordinariatului, care va cerceta cazul fără amânare, și hotărârii lui să se supună toți, căci El judecă lucrurile fără părtinire, după dreptate și în numele lui D-zeu; să nu se deie ascultare dușmanilor bisericii adevărate a lui Hristos, cum sunt politicienii și cei de altă lege, că aceștia au de gând să surpe Sionul nostru cel sfânt, care e zidit pe Petru și pe piatra cea unghiulară, care e Hristos. — Să se procedeze la urgenta revizuire a lecticalului și punerea lui pe baze drepte, încât nimeni să nu simtă greutatea lui. — Pe cât cunos: eu spiritul poporului nostru credincios, sunt sigur, că o atare pastorală ar avea darul nesmintit de-a liniși spiritele și de-a face lumină într'o chestiune învălțată în întuneric și nesiguranță. După o atare pastorală ar ști toată lumea de ce să se țină; ar fi un adevărat îndreptar al conștiințelor, pentru preoți și pentru credincioși.

P. Dr. Tăutu.

Semnul Sf. Cruci.

Una dintre cele dintâi învățături pe care mamele creștine o dau micelor lor odrasle, este: facerea Sf. Cruci, și creștinii cei buni de multe ori preste zi își fac semnul Sf. Cruci.

Pușini creștini sunt însă cari să știe însemnătatea simbolică a acestui frumos și străvechiu obicei creștinesc, de a își face Sf. Cruce de atâtea ori în viața lor.

Iată dară explicarea acestui semn așa după cum am aflat-o într'un vechiu document:

La întrebarea din catehism! Cum se face Sf. Cruce? se răspunde: Cruce se face așa etc. Crucea se face cu trei degete pentru că trei sunt persoanele sau fețele Sf. Treimi: Tatăl, Fiul și Spiritul (Duhul) Sfânt.

Dar pentru ce se zice mai întâiu în numele Tatălui, a doua a Fiului și a treia a Spiritului Sf. sau mai bine a Sf. Spirit? Pentru că Tatăl este începutul și cași izvorul, rădăcina Fiului și a Spiritul Sf. și iarăși Tatăl și Fiul începutul, izvorul purcederii Spiritului Sf. Și iarăși se zice „în numele”, în singular și nu în plural, ca să se arate că cele trei persoane ale Sf. Treimi au numai o natură sau fire.

Dar pentru ce se pune mâna dreaptă mai întâiu în frunte, apoi în piept, în umărul drept și la urmă în cel stâng?

Pentru că precum capul este partea principală a trupului, așa și Tatăl este întâia persoană a Sf. Treimi. Iar scoborârea mâinei în piept înseamnă: scoborârea din cer și întruparea Cuvântului lui Dumnezeu. Punerea mâinei în umărul drept când zic și a Sfântului, arată suirea sau înălțarea lui Hristos la cer și șederea de-a dreapta Tatălui. Iar prin trecerea mâinei dela

dreapta la stânga se înseamnă: trecerea lui Isus Hristos dela Iudei la păgâni și cea de doua a lui venire.

Cuvântul Spirit (Duh) e mai bine să se pună în umărul stâng, pentru că și inima care este locul dragostei sau iubirii lui Dumnezeu ce o deșteaptă în noi darul Spiritul Sf., este la stânga.

Creștinii de rital latin își fac cruce dela stânga la dreapta, pentru că precum Isus Hristos a trecut din moarte la viață și din iad (unde s'a scoborât ca să scoată sufletele celor drepți, morși înainte de învierea sa) la rai, așa și noi vom trece din viața aceasta plină de dureri și suferinși la viața și fericirea de veci.

Dr. I. R.

Legea Cultelor.

MIHAI I.

PRIN GRAȚIA LUI DUMNEZEU ȘI VOINȚA NAȚIONALĂ,
REGE AL ROMÂNIEI.

LA TOȚI DE FAȚĂ ȘI VIITORI, SĂNĂTATE:

Adunările legiuitoare au votat și adoptat, iar Noi sancționăm ce urmează:

Lege

pentru

Regimul General al Cultelor.

I.

Dispozițiuni generale.

Art. 1. — Statul garantează tuturor cultelor o deoptrivă libertate și protecțiune, întrucât exercițiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri și legile sale de organizare.

Art. 2. — Impiedecarea exercițiului liber al oricărui cult se va pedepsi potrivit dispozițiunilor respective din codul penal.

Serviciile religioase în afară de biserici sau case de rugăciuni se vor face cu observarea strictă a legilor și regulamentelor în vigoare, evitându-se orice acte cari ar putea aduce vre-o jignire celorlalte culte sau ar constitui demonstrațiuni împotriva lor.

Art. 3. — Credințele religioase nu pot împiedeca pe nimeni a dobândi sau exercita drepturile civile și politice, nici nu pot scuti pe nimeni dela obligațiunile impuse de legi.

Art. 4. — Nimeni nu poate fi urmărit de autoritățile bisericesti pentru motivul că și-a îndeplinit vre-o obligație impusă de legi sau că nu a săvârșit vre-o faptă oprită de legi.

Art. 5. — Nimeni nu poate fi constrâns să participe la serviciile religioase ale unui alt cult.

Indatorirea funcționarilor și militarilor jinuși prin serviciul lor sau comandași să participe la serviciile religioase oficiale nu poate fi considerată ca constrângere.

Art. 6. — Constituirea de organizațiuni politice pe bază confesională și traterea chestiunilor de politică militantă în sânul corporațiunilor și instituțiilor bisericesti sunt interzise.

Art. 7. — Nici un cult nu poate avea relațiuni de dependență cu vre-o autoritate sau organizație bisericască din străinătate, afară de cele impuse de principiile lui dogmatice și juridico-canonice.

Relațiunile dintre Stat și cultul catolic — singurul în țară cu asemenea dependență — vor putea fi stabilite printr'un acord special, care va fi supus Corpurilor legiuitoare pentru aprobare.

Art. 8. — Jurisdicțiunea autorităților religioase ale cultelor din țară nu se poate întinde în afară de teritoriul Statului român.

Asemenea nici autoritățile religioase ale cultelor din străinătate nu vor putea exercita nici o jurisdicțiune în cuprinsul Statului român.

Art. 9. — Cultele și asociațiunile religioase nu pot primi ajutoare materiale din străinătate direct sau indirect, fără a le aduce la cunoștința guvernului.

Ele sunt obligate să comunice Ministerului Cultelor orice ajutoare de asemenea natură.

Când scopul pentru care se dau ori se întrebuințează aceste ajutoare este potrivit intereselor Statului sau armoniei interconfesionale a țării, Ministerul Cultelor va putea interzice primirea lor, sub sancțiunea retragerii temporare sau definitive a ajutorului de Stat pentru culte și a anulării autorizației de funcționare pentru asociațiunile religioase.

Art. 10. — Membrii clerului, ai organelor de conducere și funcționarii de orice categorie ai cultelor și instituțiunilor lor trebuie să fie cetățeni români, cari se bucură de toate drepturile civile și politice și cari nu au fost condamnați prin sentință definitivă pentru crime contra bunelor moravuri și contra siguranței Statului și în genere pentru orice faptă care ar atrage interdicțiune corecțională.

În mod excepțional, Ministerul Cultelor poate admite ca membri ai clerului și cetățeni străini, însă pentru un timp limitat și numai în cazul când existența sau funcționarea unei comunități religioase ar fi periclitată prin încetarea serviciului religios.

Instanțele judecătorești sunt obligate să comunice Ministerului Cultelor, iar acesta șefilor cultelor respective orice sentință de condamnare definitivă de natura celor mai sus arătate, privitoare la membrii clerului și la funcționarii de orice categorie ai cultelor.

Șefii Cultelor (Mitropoliții, Episcopii, Superintendenții, etc.) vor fi judecați pentru delictele ordinare și politice de către Inalta Curte de Casație și Justiție.

Art. 11. — Organizațiile cultelor istorice, create și reprezentate în conformitate cu sistemul lor de organizare și prevăzute în statute (comunitățile, parohiile, protopopiatele, monastirile, capitulele, episcopiiile, arhiepiscopiiile, mitropoliile, etc.), sunt persoane juridice.

Art. 12. — Cultele își vor conduce afacerile lor interne în conformitate cu statutul lor de organizare, aprobat în condițiunile legii de față.

Administrarea patrimoniilor și fundațiunilor lor se va face de către organele competente ale cultelor, sub supravegherea autorităților bisericesti superioare.

Fundațiunile vor fi administrate potrivit actelor de fundațiune ori dispozițiilor testamentare și nu vor putea fi folosite decât în scopurile speciale pentru cari sunt destinate.

Cultele vor putea face schimbări în destinația patrimoniilor și fundațiunilor lor numai în conformitate cu statutul lor de organizare și cu legile în vigoare.

Achizițiunile, cu titlu gratuit, de averi mobile și imobile, de către Culte, vor fi supuse prevederilor art. 811 și 817 din codul civil român.

Art. 13. — Hotărârile instanțelor disciplinare și judecătorești ale cultelor se execută prin organele lor proprii.

La cererea autorităților bisericești, făcută prin mijlocirea Ministerului Cultelor, organele executive ale Statului vor da concursul lor pentru aducerea la îndeplinire a acestor hotărâri.

Art. 14. — Cultele pot înființa, administra și controla instituții culturale și de binefacere în marginile și potrivit dispozițiilor legilor privitoare la acest fel de instituții.

Art. 15. — Cultele pot înființa și conduce institute speciale pentru pregătirea clerului lor.

Programele pentru studiile teologice vor fi stabilite de autoritatea bisericească competentă și vor fi comunicate Ministerului Cultelor.

Studiul istoriei, al limbei și literaturii române și al Constituției țării sunt obligatorii în aceste institute și se vor preda conform unui program stabilit de autoritatea bisericească competentă în acord cu Ministerul Cultelor și acel al Instrucțiunii, așa fel ca să nu împiedece pregătirea teologică specială și să fie compatibil cu caracterul religios-moral al acestor institute.

Diplomele de pregătire teologică obținute în străinătate vor trebui să fie echivalate pe baza unui examen special cu programa studiilor de istorie, de limba și literatura română și de Constituția țării, obligatorii în institutele teologice din țară ale cultelor respective.

Examenul pentru echivalarea diplomelor din străinătate se vor face la institutele teologice cu cădere ale cultelor respective de către o comisiune la lucrările căreia va asista un reprezentant al Ministerului Cultelor.

Art. 16. — Cultele au dreptul a face instrucțiunea religioasă a elevilor de credința lor din școlile publice și particulare, conform legilor privitoare la instrucțiunea publică.

Asemenea au dreptul a săvârși, prin preoții lor, în armată, în spitalele civile și militare, ortelinate, școli corecționale și penitenciare, pentru credincioșii lor, servicii religioase de orice natură cu observarea legilor sau regulamentelor instituțiilor respective.

Când numărul credincioșilor unui cult din institutele enumerate al aliniatului precedent va necesita preoți proprii, autoritățile respective vor putea angaja asemenea preoți pe seama lor.

Art. 17. — Cultele pot întreține cimitire proprii pentru credincioșii lor.

Comunele sunt datoare a înființa și întreține cimitire comune pentru culte cari nu au cimitire proprii.

Art. 18. — Toate cultele sunt datoare a face servicii religioase la solemnitățile naționale și la cele ale Familiei Domnitoare.

Aceste solemnități se vor fixa prin regulamentul acestei legi.

Art. 19. — Bisericele (Casele de rugăciuni), curtea, cimitirele și odoarele sacre nu pot fi nici urmărite, nici sechestrate, sub nici o formă.

Art. 20. — Actele stării civile sunt de atribuția legii civile.

Intocmirea acestor acte va trebui să precedă totdeauna binecuvântarea religioasă.

II.

Raporturile dintre Stat și culte.

Art. 21. — Pe lângă Biserica ortodoxă, a cărei organizare este stabilită prin lege specială, în Statul român mai există următoarele culte istorice:

a) Cultul român gr. catolic (unit);

b) Cultul catolic (de rit latin, grec-ritean și armean);

c) Cultul reformat (calvin);

d) Cultul evangelic-luteran;

e) Cultul unitarian;

f) Cultul armeno-gregorian;

g) Cultul mozaic (cu diferitele sale rituri);

h) Cultul mohamedan;

Art. 22. — Culte noi pot fi recunoscute în Stat dacă confesiunea de credință și principiile lor religioase morale nu vor fi potrivnice ordinii publice, bunelor moravuri și legilor țării și dacă sistemul lor de organizare, conducere și administrare va fi în conformitate cu dispozițiile legii de față.

Pentru obținerea recunoașterii, ele vor trebui să prezinte Ministerului Cultelor un statut, cuprinzând confesiunea de credință, principiile religioase, morale și sistemul de organizare, conducere și administrare care statut, după ce va fi examinat de Ministerul Cultelor, va fi supus aprobării Corpurilor legiuitoare.

Recunoașterea dată unui cult nou poate fi revocată, pe aceeași cale, dacă organele, corporațiile și membrii săi contravin în mod fățiș dispozițiilor acestei legi și ale statutului aprobat.

Art. 23. — Capacitatea juridică a cultelor noi recunoscute se limitează la achiziție de imobile și bunuri necesare numai pentru serviciul divin (Case de rugăciuni, locuințe pentru slujitori și cimitire).

Înainte de transcrierea sau intabularea dreptului de proprietate, actele de achiziție pentru astfel de imobile și bunuri vor trebui să aibă aprobarea Ministerului de Culte.

Art. 24. Asociațiunile religioase și funcționarea lor stau sub regimul legilor privitoare la asociațiuni în genere și la întruniri publice.

Sunt cu desăvârșire interzise sub sancțiunea pedepselor prevăzute în codul penal, acele asociațiuni religioase cari propagă doctrine de natură a aduce atingere legilor de organizare ale Statului și instituțiilor sale și cari prin practicile lor rituale contravin bunelor moravuri și ordinii publice.

Asociațiunile religioase cari vor primi și vor înscrie printre membrii lor persoane ce au părăsit un cult fără îndeplinirea formalităților prevăzute la art. 45, se vor pedepsi conform dispozițiilor respective din codul penal.

Autorizațiunile pentru funcționare a asociațiilor religioase se vor acorda de autoritățile în drept pe baza avizului conform al Ministerului Cultelor, căruia aceste asociațiuni sunt obligate a-i trimite sau prezenta orice acte și activitatea lor.

Autorizările de funcționare ale asociațiilor religioase vor putea fi anulate pe aceiași cale, în caz de neobservare strictă a condițiilor stabilite și impuse de autoritățile competente ale Statului.

Art. 25. — Statul are asupra tuturor cultelor dreptul de supraveghere și control, care se va exercita prin Ministerul Cultelor.

Autoritățile tuturor cultelor sunt datoare să trimită și să dea acestui Minister sau delegaților săi autorizați orice acte oficiale și orice informație li s'ar cere.

Art. 26. — Toate instrucțiunile și ordinele de interes obștesc, date de autoritățile cultelor slujitorilor sau credincioșilor lor, se vor aduce în același timp și la cunoștința Ministerului Cultelor.

Acesta va interzice executarea instrucțiunilor și ordinelor cari sunt contrare ordinii publice, bunelor moravuri, legilor în vigoare și siguranței Statului.

27. — Șefii cultelor (mitropoliții, episcopii, su-

perintendenții, etc.), aleși sau numiți în conformitate cu statutele lor de organizare, nu vor fi recunoscuți și introduși în funcțiune decât după aprobarea Majestății Sale Regelui, dată pe baza recomandării Ministerului de culte și după depunerea jurământului de fidelitate către Suveran și de supunere față de Constituție și legile țării.

Formula de jurământ este următoarea :

Înainte de Dumnezeu, jur credință Majestății Sale Regelui României și succesorilor săi ;

Jur că voi respecta și voi face să se respecte de către subalternii mei Constituțiunea și legile țării ;

Jur că nu voi întreprinde nici o acțiune de natură a aduce atingere ordinii publice sau integrității Statului român ;

Așa să-mi ajute Dumnezeu.

Funcționarii publici ai cultelor, la intrarea în slujbă, vor depune, înaintea autorității lor competente, jurământul de credință către Majestatea Sa Regele și de supunere față de Constituție și legile țării, în prezența unui reprezentant al guvernului.

Formula de jurământ pentru acești funcționari va fi cea prevăzută la art. 11 al regulamentului statutului funcționarilor publici.

Cei cari nu au depus acest jurământ până la intrarea în vigoare a acestei legi, îl vor depune în termenul ce se va fixa de Ministerul Cultelor.

Procedura depunerii jurământului se va determina prin regulamentul acestei legi.

Art. 28. — Cultele nu pot crea eparhii (dieceze, superintendenții, etc.), peste cele existente în momentul promulgării legii de față și nici nu pot schimba titulatura, întinderea și sediul vre-unei eparhii decât cu aprobarea guvernului, dată prin lege specială.

Art. 29. — Cheltuelile pentru întreținerea cultelor și instituțiilor lor se vor acoperi în primul rând din mijloacele proprii ale cultelor, create și administrate în conformitate cu statutul lor de organizare.

Art. 30. — Cultele pot impune credincioșilor lor contribuțiuni pentru scopurile arătate în articolul precedent.

Aceste contribuțiuni vor putea fi încasate și prin organele fiscale ale Statului dar numai pentru instituțiunile și exigențele bisericesti și culturale existente în momentul promulgării legii de față și în condițiunile stabilite, prevăzute în regulamentul de aplicare al legii.

Datele privitoare la aceste contribuțiuni se vor ține la dispozițiunea Ministerului de Culte și Ministerului de Finanțe, pentru a se putea cerceta dacă cultele s'au conformat dispozițiunilor cuprinse în acest articol.

Pentru încasarea prin organele fiscale ale Statului a eventualelor contribuțiuni impuse pentru noi instituțiuni și exigențe, cultele vor trebui să obțină aprobarea prealabilă a Ministerului de Culte și a Ministerului de Finanțe.

Art. 31. — Ajutoarele pe cari Statul le va acorda diferitelor culte vor fi în raport cu numărul credincioșilor cetățeni români ai lor față de populația totală a țării, cu situația materială a cultelor respective și cu nevoile lor reale.

Aceste ajutoare vor fi date pentru acoperirea nevoilor lor pentru necesități specificate și constatate că ar depăși veniturile ce au și niciodată sub forma de sume globale.

Ele vor putea fi retrase sau suspendate de Ministerul Cultelor celor vinovați pentru agitațiuni împotriva ordinii și siguranței Statului și pentru violarea dispozițiunilor acestei legi.

Art. 32. — Completarea veniturilor clerului și plata funcționarilor cultelor se vor face după norme generale, stabilite prin lege și în armonizare cu salariile funcționarilor publici.

Art. 33. — Pentru a putea obține ajutor dela Stat în scopul susținerii clerului slujitor, parohiile sau comunitățile ce se vor înființa de aci înainte trebuie să aibă cel puțin 400 familii în comunele urbane și 200 în comunele rurale.

În cazuri bine motivate se pot ajuta și parohii sau comunități cu un număr mai mic de familii.

Art. 34. — Cultele cari primesc ajutor dela Stat vor ține conturile de venituri și cheltueli la dispoziția Ministerului Cultelor, care va controla dacă sumele acordate au fost întrebuințate potrivit destinațiunii lor și cu respectarea legii contabilității publice privitoare la instituțiile cu caracter autonom.

Controlul prevăzut în acest articol se va face pe baza unui regulament special, întocmit de Ministerul Cultelor împreună cu Ministerul Finanțelor.

Art. 35. — Toate numirile membrilor clerului și funcționarilor de orice categorie ai cultelor în posturi subvenționate de Stat vor trebui să fie comunicate Ministerului Cultelor.

Art. 36. — Ordinele și congregațiile religioase, existente pe teritoriul Statului român înainte de promulgarea acestei legi, își vor păstra actualele case mănăstiri, dacă îndeplinesc condițiile legilor în vigoare și dacă superiorul (provincialul) și membrii lor vor fi cetățeni români și vor locui în țară.

Superiorii (provincialii) și membrii cari nu vor voi sau nu vor dobândi cetățenia română nu vor mai putea rămâne în țară ca membri ai ordinului ori congregației respective.

Termenul de îndeplinire a acestei condițiuni va fi fixat de Ministerul Cultelor.

Case și mănăstiri noi vor putea fi deschise numai cu autorizația guvernului.

Ordine și congregațiuni noi nu se vor putea așeza în țară decât pe bază de lege.

Art. 37. — Averele cultelor dispărute revine de drept Statului.

Art. 38. — Instituțiunea patronatului cu drepturile și obligațiunile de orice categorie este și rămâne desființată fără nici o indemnizare.

Art. 39. — Situația juridică (titlul de proprietate) a imobilelor (biserici, case parohiale și dependințe) și bunurilor bisericesti (cari până la promulgarea acestei legi erau patronate se va verifica și eventual rectifică în cărțile furduare după următoarele principii :

a) dacă se constată, cu ocazia verificării, că aceste imobile și bunuri aparțin comunităților bisericesti locale, ele rămân în deplina lor proprietate și posesiune ;

b) dacă se constată că aparțin patronului — fie acesta Stat sau instituțiune a sa (județ, comună, etc.), fie particular — ele rămân în proprietatea acestora, dar în posesiunea comunității locale ;

c) dacă patronul particular, care deține un drept de patronat personal, a dispărut, dreptul de proprietate al imobilelor și bunurilor trece asupra Statului, iar posesiunea rămâne comunității locale ;

d) dacă patronul imobilelor și bunurilor biseri-

cești dintr'o comunitate locală, care s'a desființat pe cale legală sau prin dispariția credincioșilor, este Statul, acesta va dispune liber de ele, iar dacă este un particular, acesta în acord cu Ministerul Cultelor, va afecta posesiunea lor pentru trebuințele generale ale cultului.

Aceleași principii se aplică și pentru cazul că e vorba de alte părți constitutive și instituțiuni ale cultelor decât comunitățile locale.

Verificarea prevăzută în acest articol va fi făcută, la cererea Ministerului Cultelor, de tribunalele în circumscripția cărora se află imobilele și bunurile, după ce vor fi citate părțile interesate.

Statul va fi reprezentat prin Ministerul Cultelor.

Hotărârea tribunalului este supusă apelului în termen de 15 zile dela comunicare.

Hotărârea definitivă va fi înaintată judecătoriei unde se află cărțile funduare spre a se face confirmarea sau rectificarea cuvenită.

Art. 40. — Corespondența organelor bisericești cu autoritățile Statului se va face în limba română.

III.

Relațiunile dintre culte.

Art. 41. — Membrii unui cult nu pot fi constrânși să contribuie la întreținerea altui cult.

Art. 42. — Preoții unui cult pot săvârși slujbe și ceremonii religioase numai credincioșilor cultului propriu.

Excepții dela această dispoziție se pot face în cazul când credincioșii unui cult, cari n'au preot în localitate, ar cere ei înșiși la locuința lui serviciul preotului unui alt cult și numai pentru cazuri de extremă necesitate și urgență.

Art. 43. — Constituțiunea garantând tuturor cetățenilor libertatea de conștiință, oricine are dreptul de a aparține oricărui cult.

Art. 44. — Oricine a împlinit vârsta de 18 ani poate trece dela un cult la altul, observând formele stabilite în această lege.

De acest drept nu beneficiază cei ce suferă de boale cari împiedică libera voință.

Femeile măritate pot să-și schimbe religionea chiar înainte de împlinirea vârstei de 18 ani.

Art. 45. — Oricine, întrunind condițiunile dela articolul precedent, voeste să între sau să treacă la alt cult, va anunța această intenție, în persoană și însoțit de doi martori, ofițerului stării civile al comunei unde domiciliază.

Ofițerul stării civile va încheia proces-verbal despre declarația de trecere, semnat de cel ce face declarația și de martori, și-l va înainta în copie, în termen cel mult de 3 zile dela data declarațiunii, preotului căruia aparține declarantul.

Anunțarea trecerii se poate face și în forma unei declarațiuni autentice la judecătorie sau la notarul public și depusă la ofițerul stării civile.

Dacă în termen de 30 de zile dela înștiințarea preotului autorul declarației nu revine asupra ei, trecerea se consideră făcută deplin drept dela această dată.

Ofițerul stării civile va face, în acest caz, modificările cuvenite în registrele respective, va elibera declarantului o dovadă oficială despre trecere, anunțând aceasta atât preotului căruia a aparținut, cât și aceluia la care a trecut.

Revenirea asupra declarațiunii de trecere se face cu observarea aceluiași formalități.

Formalitățile articolului de față se aplică și celorlora cari vor să părăsească vreun cult fără a trece la altul.

Declarațiunile sau cererile de cari se ocupă acest articol sunt scutite de timbru.

Art. 46. — Oricine trece dela un cult la altul este dator a suporta toate sarcinile materiale impuse de statutele și de angajamentele luate față de cultul părăsit până la sfârșitul anului în care s'a făcut trecerea.

Este interzis cultelor primirea de credincioși, cari părăsind un cult n'au îndeplinit formalitățile de trecere prevăzute în art. 45.

Art. 47. — Copiii ai căror părinți aparțin aceleiaș religiuni urmează religiunea părinților.

Dacă unul din părinți trece la alt cult, copiii de sexul lui, sub etatea de 18 ani urmează cultul părintelui trecut.

Când unul din soți trece la religiunea celuilalt, copiii sub 18 ani urmează religiunea comună a părinților.

Dacă părinții nu sunt de aceeaș religiune, tatăl are dreptul de a determina, pentru fiecare copil în parte, căreia din cele două religiuni ale părinților săi aparține. Aceasta însă odată pentru totdeauna, anume cu prilejul înscrierii copilului în registrele stării civile.

Orice convențiuni anterioare căsătoriei prin cari s'ar hotărî religiunea copiilor vor fi nule și neavenite.

Dacă tatăl copilului este mort, acest drept revine mamei.

Art. 48. — Copiii nelegitimi urmează religiunea mamei.

Art. 49. — Copiii găsiți, dacă nu au nici o indicațiune cu privire la religia lor sau a părinților, urmează religiunea aceluia care i-a primit spre creștere, iar dacă sunt așezați în azile (case de creștere), stabilirea religiunii lor se va face după criteriile următoare :

a) Dacă azilul este întreținut de vre-o instituție confesională, vor urma religiunea instituției respective ;

b) Dacă azilul este întreținut de comună sau județ, vor urma religiunea majorității locuitorilor din acea comună sau din acel județ ;

c) Dacă azilul este întreținut de Stat, copiii vor urma religiunea ortodoxă.

Art. 50. — În caz de adopțiune copiii orfani de ambii părinți sub vârsta de 18 ani pot urma religiunea adoptantului, la dorința acestuia, manifestată înaintea ofițerului stării civile.

Dacă ambii soți adoptă de comun acord, religiunea copiilor orfani va fi determinată potrivit art. 47.

Dacă amândoi sau numai unul dintre părinții copiilor adoptați trăesc, copiii nu vor putea urma religiunea adoptantului decât cu învoirea prealabilă a părinților.

Dispozițiuni finale.

Art. 51. — Toate cultele sunt datoare a-și pune în concordanță statutele lor de organizare cu dispozițiunile legii de față, în termen de un an dela publicare, înaintându-le Ministerului Cultelor spre aprobare și confirmare prin decret regal, dat în baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri.

Aprobarea are de scop a constata, că în statute nu sunt dispozițiuni contrare legii.

Modificările ulterioare în statutele de organizare se vor face cu aceeaș procedură.

Art. 52. — Situația juridică a bunurilor bisericești, aflate dincolo de frontierele Statului român și

cari aparțin cultelor din țară, precum și a bunurilor din țară cari aparțin cultelor din afară, va fi determinată prin convențiuni speciale.

Art. 53. — Drepturile recunoscute comunității baptiste, prin jurnalul consiliului de Miniștri No. 2680 din 21 Noembrie 1927 se mențin.

Statul comunității baptiste, aprobat prin acest jurnal, va fi pus de acord cu dispozițiunile legii de față și înaintat Ministerului Cultelor pentru o nouă aprobare.

Art. 54. — Ministerul cultelor va stabili și decreta, în termen de 6 luni dela promulgarea legii, normele după cari cultele cari nu au organizațiune ierarhică—mozaic și musulman — urmează să procedeze pentru întocmirea statutului lor de organizare.

Organizarea cultului mozaic se va face astfel ca aderenții acestui cult dintr'o localitate să constituie o singură comunitate, menținându-se cu organizația lor deosebită comunitățile spaniole din Vechiul Regat și cele ortodoxe din Transilvania.

Art. 55. — Până la întocmirea și aprobarea statutului de organizare al cultului mozaic și până la alegerea unui reprezentant religios, conform acestui statut, reprezentantul cultului mozaic în Senat va fi tot reprezentantul religios al Uniunii Comunităților evreești din Vechiul Regat.

Art. 56. — Toate bunurile, mobile sau imobile, afectate unei instituțiuni întreținute de cultul mozaic, aflate astăzi pe numele unei persoane fizice sau societăți particulare, trec de drept și fără îndeplinirea

nici unei formalități în stăpânirea comunității mozaice respective, din ziua constituirii acesteia ca persoană juridică.

Mutațiunile acestea de proprietate sunt scutite de orice taxă.

Tribunalul situațiunii locului va constata dacă dispozițiunile cerute de lege sunt îndeplinite. Această la cererea președintelui comunității respective.

Dispozițiunile cuprinse în acest articol se referă și la bunurile mobile și imobile afectate parohiilor reformate (calvine) și evanghelice-luterane depe teritoriul Vechiul Regat, cu excepția celor puse sub sechestru în timpul războiului (1916—1918).

Art. 57. Dispozițiunile din această lege privesc și biserica ortodoxă întrucât nu sunt contrare legii speciale de organizare a acestei Biserici.

Art. 58. — Un regulament întocmit de Ministerul Cultelor va desvolta și lămuri în amănunt principiile și dispozițiunile acestei legi.

Art. 59. — Toate legile, statutele, regulamentele, ordonanțele și dispozițiunile de orice natură în vigoare înainte de promulgarea legii de față, ori contrare ei, sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Senat în ședința dela 31 Martie anul 1928 și s'a adoptat cu majoritate de una sută patruzeci voturi, contra opt.

Președinte, (ss) Constantin I. Nicolaescu.

Secretar, (ss) Alexandru M. Alimănescu.

EPISCOPUL BARON VASILE ERDELI (Ardeleanu, Erdélyi) (1843—1862)

de Dr. IACOB RADU, prepozit prelat papal.

(Extras din Istoria Diecezei române-unite a Orăzii-Mari, în lucrare).

(Continuare).

Ce îl privește pre dânsul: 1. Văzând spre ce prăpastie se îndreaptă lucrurile, dela dieta din Peșta convocată pe 2 Iulie, după 18 zile s'a reîntors acasă, și nici la Pojon nici la Debréțin, unde s'a strămutat, nu a mai mers, deși a fost cu stăruință chemat. 2. În două rânduri a chemat la sine pe clerul său și l-a îndemnat să rămână credincios împăratului și să nu publice legile și ordonanțele guvernului revoluționar în contra Majestății Sale, numai dacă vor fi amenințați cu moartea. 3. A intervenit la prezidiul consiliului de războiu revoluționar pentru eliberarea episcopului Ignatie Táborny, dat în judecată pentru crima fidelității către Împăratul și osândit la moarte. 4. Nu a publicat în biserica catedrală (cum a făcut Bémer) proclamația de independență a Ungariei și de detronare a regelui, nici nu a făcut rugăciuni publice și procesiuni în contra armatei rusești. Nu a contribuit nici el nici clerul cu bani pentru ajutorarea revoluțiunii. 5. Nici el nici clerul său nu au vătămat nici cu cuvântul nici în scris înalta persoană a Majestății Sale, precum se poate vedea din circularele și pastoralele sale, înaintate deja la locurile mai înalte prin comisarul imperial Petru Józsa.

Pre lăndă aceste mai spune o tradiție contemporană, că după capitularea armatei maghiare la Șiria, comandantul suprem al armatei rusești generalul Erivan Pașchievici a petrecut câțva timp în Beiuș ca oaspe al episcopului Erdeli, care se înțelege că s'a nisuit să facă înaltului său oaspe o primire și găzduire cât mai plăcută. La depărtare generalul a întrebat pe episcopul că cu ce ar putea să îi fie recunoscător, iar episcopul, l-a rugat să descrie ca într'un memoriu cum și-a petrecut la dânsul. Iar generalul a mai zăbovit o zi și a descris în termenii cei mai elogioși, ospitalitatea de care a avut parte, înalta cultură și dinasticismul înflăcărat al episcopului. Acest memoriu alăturat la celelalte documente esculptorii, nu numai că l-au scăpat de soarta tristă a celor doi confrați ai lui, dar l-au învrednicit și de mari distincții.

În 23 August 1850 No. 304, consiliul de războiu ces. reg. din Oradea îl încunoștințează că a sistat procedura în contra dânsului, pentru purtarea dovedită în timpul revoluțiunii, ca fiind lipsită de orice bază.¹⁾

Cu două zile mai înainte i-se conferise crucea cea mică a strălucitului ordin al Sfântului Ștefan re-

¹⁾ Arh. d. No. 620—1850.

gele Ungariei, iar în 19 Noemvrie acelaș an fu numit consilier intim cu titula de Exelență.

Cavalerii sau proprietarii crucei cei mici a ordinului S. Ștefan, aveau dreptul să ceară ridicarea lor la rangul de baron (dela 18 Iulie 1884 acest drept e suspendat). Cerând și Erdeli acest favor, Împăratul Francisc Iosif I în 19 Noemvrie 1858 i-a conferit rangul de baron ca recompensă și recunoștință, cum se spune în diplomă, pentru fidelitatea lui neclintită și alipirea prea devotată către Casa domnitoare, dovedită mai ales în zilele tulburi ale revoluției din anii 1848—49.¹⁾

La primirea acestei înalte distincțiuni a contribuit de sigur și primirea strălucită ce a făcut-o Erdeli Împăratului Francisc Iosif I, în 18 Iunie 1852 și 26 Maiu 1857, când acesta în călătoriile sale prin Ungaria și Ardeal a trecut și prin Oradea și a făcut câte o scurtă vizită și la biserica noastră catedrală, unde Erdeli l-a întâmpinat în fruntea Capitulului și a unui mare număr de preoți în odăjdii și l-a salutat prin câte o frumoasă vorbire în limba latină.

În 14 Maiu 1859 a primit ca oaspe în reședința din Beiuș pe Arhiducele Albrecht pe atunci guvernatorul Ungariei.

Prin aceștea toate Erdeli și-a câștigat foarte mare trecere și influență înaintea celor mai înalte foruri lumesti, pe cari el a știut să le facă roditoare în folosul bisericei și a neamului.

VI. Devotamentul către Roma. Mitropolia.

1. Din țaria credinței catolice de care era însuflețit și din înflăcăarea iubirei de neam, izvorea profundul său devotament către Roma și venerațiunea sa către micul Blaj demnul ei reprezentant în mijlocul neamului românesc.

Devotamentul către Roma l-a arătat la toate ocaziunile, în discursuri entusiaste și în epistole pastorale, dintre cari vom aminti în deosebi pe cea din 1 Martie 1850, din care am dat un extras mai lung mai sus, apoi publicarea indulgenței plenare, sau a jubileului parțial pentru credincioșii catolici din monarhia austro-ungară (1 Aprilie 1850, 18 Februarie 1851). În 3 Iunie 1850 a vestit cu mare bucurie reîntoarcerea la Roma a Prea Sfinției Sale Papa Piu al IX-lea, care a fost silit să se refugieze la Gaeta dinaintea revoluționarilor, cari ocupaseră Roma și îl căutau spre moarte. În 25 Octomvrie 1859 cu multă amărăciune sufletească îndeamnă clerul și poporul, să se roage pentruca Dumnezeu să ajute aceluiaș S. Părinte, să iasă biruitor din lupta ce o purta tot cu acei nelegiuți revoluționari.

Foarte frumoasă este pastorală sa din 27 Martie 1855, prin care a publicat Decretul dogmatic sau „Apostoliceasca Carte” — Constituția Ineffabilis Deus — despre zemisirea fără de prihană a Preacuratei Fecioare Maria — Imaculata concepțiune — și a ordonat ca cu acel prilej în Dumineca a patra după Sfintele Paști,

căzătoare atunci pe 6 Maiu, să se țină în toate bisericile strălucită sărbătoare.

2. Putem dară pricepe cu câtă bucurie și însuflețire a primit și salutat pe reprezentanții Prea Sfinției Sale cardinalul Viale Prelă pronunțitul apostolic din Viena, care la reîntoarcere din Blaj, în 1 Noemvrie 1855, a fost o zi oaspele său. Tot asemenea a salutat și pe nunțul Antonio de Luca care venind tot dela Blaj în luna Septemvrie 1858 s'a oprit și aici. Cu acest prilej P. S. Sa a dăruit bisericei noastre catedrale o cruce pompoasă înaltă de trei palme aurită și ornată cu pietri scumpe, având în mijloc relicvii din preasfânta Cruce a Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos. Această S. Cruce este și astăzi una dintre celandiile cele mai prețioase ale bisericei noastre catedrale și la liturgiile arhieresti este dusă de către un canonic în procesiune la vohodul cel mare.

Tot atunci au primit și cei trei episcopi sufragani câte o cruce pectorală cu lanț de aur și inel prețios, durere însă că ale lui Erdeli nu preste mult timp au căzut prada unui hoț sacrileg și nu s'au mai aflat!¹⁾

3. Între dieceza noastră și cea a Făgărașului cu reședința în Blaj, nu erau alte legături canonice administrative, decât că atârnav amândouă de primatele din Strigoniu ca de mitropolitul lor; dar cu atât erau mai intime și mai cordiale relațiunile frățești izvorite din unitatea de credință și din identitatea atâtor interese naționale și culturale comune. Din Blaj ne veniseră cei dintâi trei episcopi și mulți canonici și preoți distinși, cari cu drag au păstrat și cultivat legătura frățescă desăvârșită apoi prin înființarea mitropoliei, la care Pronia cerească a voit ca un foarte puternic razim și sprijin de aici să se deie, grație personalității marcante și zelului apostolic al episcopului Erdeli.

Când Erdeli a mers la consacrarea sa de episcop prin mâinile episcopului Ioan Lemeni, în 2 Iunie 1843, izbucnise deja durerosul conflict între episcopul Lemeni și o parte a clerului său, în frunte cu prepozitul Simion Crainic și câțiva profesori cari ținuseră partea unor clerici eliminați din seminar pentru nesupunere și scandal public²⁾ Ajungând cauza la primatele din Strigoniu Iosif Kopácsy, acesta prin scrisoarea sa din 25 Februarie 1845, l-a trimis pe Erdeli ca comisar, ca să cerceteze cauza și să-i facă raport detaliat despre cele constatate. Erdeli a mers la Blaj însoțit de secretarul său Iosif P. Selăgeanu, dar contrarii episcopului Lemeni nu au vrut să-l primească de judeător al lor și cu vorbe urite ofensându-l l-au silit să se reîntoarcă acasă fără nici o ispravă. Atunci în locul dânsului a fost trimis episcopul rutean din Eperješ Iosif Gaganecz, care a mers însoțit de prepozitul Capitulului său Ioan Csurgovics și asistat de două companii de soldați. Cauza s'a terminat prin declararea nevinovăției lui Lemeni și aspra pedepsire a contrariilor săi.

1) Tot așa a primit baronatul și Șaguna, pe baza gradului de comandor al ordinului Leopoldin.

1) I. Vancea p. 15—16.

2) Gh. Barlău I p. 627 și 752 și urm.

Soarta rea însă nu l-a părăsit pe Lemeni, căci în anii vijelioși ai revoluției din 1848—49, împrejurările nenorocite l-au dus în situații dificile din cari neavând destulă tărie nici mijloace de a ieși, dușmanilor săi, între cari cel mai fanatic S. Bărnufiu ajunsese vice-președinte al comitetului național, le-a succedat să mijlocească dela comandantul suprem al armatei împărătești din Ardeal baronul Puchner suspendarea lui, care deși ilegală, a fost aprobată și de către forurile mai înalte din Viena, cari l'au silit să dimisioneze și să se retragă la mănăstire. Partea covârșitoare a clerului și Capitulum doreau din toată inima ca iubitul lor Păstor să se reîntoarcă la scaunul său. Capitulum a trimis pe doi dintre membrii săi, iar în numele clerului au mers câțiva protopopi la guvernatorul din Sibiu, ca să ceară eliberarea episcopului, dar afară de promisiuni nepriemind alt rezultat, și-au repetat cererea și în scris. Însă totul a fost înzadar. Bunul arhieru deși de tot nevinovat și-a sfârșit zilele, ca și înaintașul său Ioan Inocențiu Clain în dureros exiliu!¹⁾

4. Devenind astfel scaunul vacant, s'au pornit agitațiile electorale. Mirenii cereau să aibă și ei vot la alegere, iar unii înțelegând că primatele ar vrea să trimită pentru conducerea alegerii un comisar primațial, sub pretextul că el nu ar avea nici un drept asupra bisericii noastre, instigați, se zicea, din partea lui Șaguna, agitau pentru trecerea în massă la neunire. Văzând toate acestea vicarul capitular din Blaj Constantin Alutan, a recurs la sprijinul lui Erdeli rugându-l să intervină la primatele, ca pentru calmarea spiritelor, să fie numit dânsul, adică Erdeli, de comisar împărătesc și nu primațial, ceea ce s'a și întâmplat la 6 Septembrie 1850, dar numindu-se și un comisar civil în persoana consilierului Carol Gebel din Sibiu.²⁾

După alegere Erdeli a raportat despre decursul alegerii primatului, cerând să mijlocească ca acela care va fi numit, să i-se dea titula de Arhiepiscop cum au fost antecesorii lui în vechime.

De aci se vede că Erdeli era preocupat de gândul înființării mitropoliei, pe care îl manifestase în altă formă încă și mai înainte, căci în 22 Iunie 1848³⁾ a scris lui Lemeni că în urma unirii Ardealului cu Ungaria, din episcopia Făgărașului numai parohia Hălmeagului ar trece la Oradea, ca aparținătoare părților anexe (partium) oare când încorporate Ungariei. Acum ar fi însă timpul să se încerce înființarea unei noi episcopii în Șimleu sau în Baia-Mare, la care ar aparține un număr oarecare de parohii din vasta episcopie a Făgărașului (1300 parohii) și Românii cari mai sunt în dieceza Muncaciului, adică cei din Maramurăș. Înființarea acestei noi episcopii aducea cu sine și înființarea sau reînvierea vechei mitropolii.

Îndată după revoluție a început a umbla și epi-

¹⁾ Gh. Barițiu II p. 663 și urm. Scrisorile Capitulumului din Blaj către Erdeli, 21 și 28 Dec. 1850. Arh. d.

²⁾ Gh. Barițiu II p. 676. Arh. d. No. 735 și 769—1850. I. M. Moldovanu: Acte sinodale, I p. 61 și urm. Dr. A. Bunea: Discursuri, autonomia p. 376.

³⁾ Arh. d. No. 468—1848.

scopul ortodox român din Sibiu, A. Șaguna pentru scoaterea Românilor de sub stăpânirea Sârbilor și întemeierea pe seama lor a unei mitropolii ca o reînviere a vechei mitropolii a Ardealului și spre scopul acesta voia să țină un sinod cu clerul său. De aceea pentru a-l preveni Erdeli în 19 Martie 1850 a făcut către primatele o lungă reprezentație,¹⁾ în care spune că după unirea din anul 1700 episcopii Făgărașului sunt adevărații urmași ai celor vechi din Alba-Iulia și nu Șaguna. Pe acesta îl prezintă în culori politice cam întunecate, mai ales pentru circularul lui din anul 1848 amintit de noi mai sus, și se roagă să nu i-se permită ținerea sinodului, căci i-s'ar putea da ansă de a produce tulburări în dieceza Făgărașului foarte desolată prin suspendarea episcopului, uciderea atâtor preoți, devastarea bisericilor și a școlilor și prin certuri interne²⁾

Această intervenție a lui Erdeli a fost întârziată și temerea lui, din fericire, neîntemeiată, căci lui Șaguna atunci i-se permisese deja ținerea sinodului, care s'a și ținut 12/24 Martie 1850, fără ca să aducă vre-o primejdie unirii.³⁾ Ba poate că chiar această acțiune a lui Șaguna să fi accelerat și pornirea acțiunii pentru înființarea, studiarea și pregătirea proiectului de înființare o comisiune în frunte cu episcopul Erdeli ca președinte.⁴⁾ Comisiunea aceasta a lucrat în luna Iunie în Oradea apoi în luna Noembrie în Viena, pregătind materialul pentru conferința ținută tot acolo la 18 Noembrie 1850, sub prezidiul primatului Scitovszky, în care s'au statorit definitiv condițiile și modalitatea înființării mitropoliei și a celor două episcopii de Cherla și Lugoj.

Aici în Oradea și sub prezidiul lui Erdeli și-a ținut ședințele în 20 Octombrie și zilele următoare a. 1851 comisiunea însărcinată cu statorirea delimitărilor și a altor amănunte privitoare la noile eparhii. Pe baza tuturor acestora apoi a canonizat Pontificele Papa Piu al IX-lea prin Bulla: „*Ecclesiam Christi*“ de datul 26 Noembrie 1853 mitropolia de Alba-Iulia și Făgăraș și cele două noi episcopii.

Din toate acestea se poate vedea, că în această muncă grea și de epocală însemnătate pentru biserica noastră, o foarte mare parte îi revine episcopului Vasile Erdeli, carele prin aceasta și-a ridicat un monument neperitor — aere perennius — în istoria aceleia.

¹⁾ Arh. d. No. 220—1850.

²⁾ Gh. Barițiu, II p. 400—404 și 629.

³⁾ Gh. Barițiu, II p. 658.

⁴⁾ Șemalșmul d. Lugoșului a. 1903 p. 29 și urm. și un convolut de acte, necomplete însă în arhivul diecezan.

(Va urm.)

✠ **Necrolog.** În ziua de 4 Maiu crt. a murit în spitalul județean din Oradea *Păr. Seremi Silvestru*, preot în *Eriu-Adon*, în anul al 62-lea al vieții și 36-lea al preoției sale.

Odihnească în pace!

CRONICI

— Rugăm pe On. noștri abonați să binevoiască a ne trimite abonamentul pe 1928. — Lei 200.

— **Consistorul plenar** din 3 Mai a hotărât măsuri, cari vor contribui mult la intensificarea vieții pastorale în Dieceză, dacă se vor executa întocmai. Într'alte intensificarea controlului protopopilor asupra preoților și unele măsuri în vederea aplicării noii legi a cultelor.

— **Onorificențe.** În ședința consistorială din 19 Aprilie c. Excelența Sa episcopul diecezan a promovat pe profesorii dela Academia teologică din Oradea: Cl. Dr Vasile Chirvaiu, Cl. Dr Nicolae Flueraș, Cl. Gheorghe Barna și Cl. Dr Aloisie Ludovic Tăutu de asesori ai consistoriului episcopesc, numindu-i totodată și protopopi-onorari cu dreptul de a purta brâu roșu.

— **Serbări naționale.** Ziua de 29 Aprilie, aniversarul al zecelea dela unirea Basarabiei cu țara mamă, s'a serbat în biserica catedrală unită din Oradea cu mare fast, celebrând Te-Deul II. Sa prepozitul, cu mare asistență și cântând corul cu orchestră. La școala normală unită s'a ținut o serbare bine reușită. — În ziua de 10 Mai Te-Deul solemn l'a săvârșit însuși Exc. Sa Episcopul diecezan Dr Valeriu Traian Frențiu înconjurat de mare asistență, cântând corul cu orchestră *Doxologia cea mare*, compoziția măiestrului Fr. Hubic. Societatea de lectură „Sf. Ioan Gură de Aur” a teologilor a ținut ședință festivă extraordinară cu un variat program patriotic. După masă la ora 6 Asociațiunea „Astra” a dat cu concursul școlilor (liceele Gojdu, Oltea Doamna și școala profesională pentru fete un matineu festiv, la care Mgr Dr Grigorie Pop canonic a ținut cuvântarea festivă, în care într'o sinteză clară și luminoasă a arătat străduințele seculare ale Românilor de a se uni într'un singur stat național. Unirii politice i-a premers cea culturală, pregătită de sutele de cărturari între cari mulți rom. gr. cat. A plăcut scurțimea și claritatea acestui discurs.

— **Anunț.** Absolvenții liceului din Beiuș, seria 1893 vor ținea întâlnirea de 35 de ani, în 30 Mai c. cu ocazia serbărilor Centenare ale liceului „Samuil Vulcan”. Rog deci pe toți colegii să se prezinte. — Gereușa, la 7 Mai 1928. — Iuliu Papp, paroch.

— **Mons.-lui Marmaggi**, fost nunțiu în Praga și România, Președintele Republicii cehoslovace i-a conferit distincția „Crucea mare a leului alb”. O vrednică satisfacție pentru zelosul și distinsul nunțiu.

— **Noul ambasador** francez la Vatican, este Viscontele de Fontenay, care în 2 luna c. a prezentat scrisorile de împuternicire a guvernului său.

— **Convertiri în Anglia.** Vărul prim-ministrului englez Enoh. Teodor Baldwin, pastor protestant a trecut la catolicism. D-ra, Miss Elena Asquith, nepoata lordului Oxford-Asquith, a trecut la catolicism, fiind maică-sa deja de 4 ani catolică.

— **Efortul catolicismului pentru răspândirea Evangheliei.** Opera pontificie pentru răspândirea credinței, publică o dare de seamă amănunțită despre contribuțiile benevole ale catolicilor din lume în anul 1927 pentru scopul răspândirii credinței creștine între păgâni și distribuirea acestora. S'au colectat în toată lumea 46.380.000 Lire ital. Mai mult au dat Statele-Unite ale Americii de Nord, apoi Italia, Franța, Germania, Canada etc.

— **Aviz școlar.** Examenele elevilor particulari dela gimnaziul de stat „Iosif Vulcan” din Oradea, înscrși pentru două clase sau în clasa IV se vor începe la 15 Maiu a. c. — *Direcțiunea.*

— **Mulțumită.** Membrii Soc. de lectură „Sf. Ion Gură de Aur” dela Acad. Teol. rom. unită din Oradea, remarcă frumosul gest al d-lui Insp. școlar Petru Dejeu, care a binevoit să doneze Soc. suma de 1000 Lei. Îi mulțumim pentru interesul ce ni-l poartă și pentru obolul prețios cu care a înțeles să sprijinească această Societate. — *Comitetul.*

BIBLIOGRAFIE.

◎ ◎ ◎

— Notăm apariția alor două noi broșuri în biblioteca „Presa Bună” din Iași: No. 33: *Copilul rădăcit* și No. 34: *Urciorul*, — amândouă istorioare morale de Christofor Schmidt traduse de P. Br. Falewski. Prețul câte 4 Lei.

— **Predici Mariane (7)** de P. Leon I. Manu, 25 Lei, la Mănăstirea Bixad.

— „**Observatorul**” No. 3. Maiu 1928. Revistă documentară-culturală-socială-religioasă. Abonament 180 Lei la an. Apare în Beiuș, jud. Bihor.

— Recomandăm călduros cititorilor noștri noua broșură a Păr. canonic Dr. V. Bojor: *Dumnezeu Creatorul lumii* — 15 Lei! Potrivită pentru preoți și intelectuali.

PARTEA OFICIALĂ

No. 1385—1928.

Colectă pentru orfanii de războiu.

În urma adresei cu No. 1860—1928 a Societății „Ocrotirea Orfanilor de Război” Regionala IX a Cluj, prin aceasta lăsăm ca în proxima Duminecă, după primirea acestui ordin, în toate bisericile Noastre parohiale să se țină o colectă în favorul orfanilor de război.

Sumele încurse se vor trimite direct la adresa Societății „Ocrotirea orfanilor de Război” Regionala IX Cluj, Strada Dorobanților 42.

Oradea, la 15 Maiu 1928.

